

*Культура мовлення – це правильність,
точність, виразність мовлення.*

Боротьба за чистоту і високу мовну культуру – це боротьба за культуру взагалі. Дбати за очищення мови від усякого засмічення й за дальше піднесення її культурного рівня – це обов'язок як кожної людини, так і суспільства в загальному. Це безпосереднє завдання вчених-мовознавців, письменників, журналістів, дикторів, працівників редакцій і видавництв, викладачів рідної мови. Адже від мови наших підручників, газет, науково-популярної й художньої літератури багато залежить, чи мова мільйонів читачів удосконалюватиметься й збагачуватиметься, чи, - як іноді, на жаль, трапляється, - засмічуватиметься.

Мова – тонкий інструмент. Однією й тією ж мовою, незважаючи на красу її чи милозвучність, можна і “полову віяти” й “святий вогонь викрешувати”. Усе залежить від того, як хто вміє володіти цим чарівним інструментом. В одних устах вона звучить із такою силою, що, кажучи словами І. Франка, “мов трубою, міліони зве з собою”, в інших – тільки ріже слух, вона – мов те лушпиння без животворного зерна...

Правильно й чисто говорити своєю мовою може кожний, аби тільки було бажання. Це не є перевагою вчених-лінгвістів, письменників або вчителів-мовників, це – не тільки ознака, а й обов'язок кожної культурної людини. А культурними повинні бути всі, незалежно від того, працює людина розумово чи фізично.

Мова кожного народу не становить якоїсь відмежованої від сусідів, застиглої назавжди форми. Як живий організм, вона з часом зазнає певних змін під впливом історичних, економічних і політичних чинників. Інколи це можна простежити протягом життя навіть одного покоління. Відмирають одні слова, а замість них постають нові; старішають морфологічні й синтаксичні конструкції, поступаючись перед новими, що більше відповідають вимогам часу; засвоюються лексичні елементи від сусідів, що зумовлюється політичними, економічними й культурними стосунками з ними; нові обставини життя, породжуючи нові поняття, жадають для них нового вислову; нарешті, соціальні зміни в побуті несуть із собою нові слова, прислів'я, приказки й приповідки.

Мова не є щось застигле на віки вічні, тому й далі триває впорядкування мовних норм, уточнення сумнівних моментів у вживанні різних слів, дослідження мовних явищ і формулювання правил підпорядкування слів та складання речень, далі відбувається словоутворення.

Тільки мертві мови, мови тих народів, що давно зійшли з історичної арени в небуття, наприклад, санскрит, латинь, старогрецька мова, лишаються незмінними. Утративши давно своє практично-побутове значення, вони не зазнають більше ні змін, ні розвитку, лишившись тільки лінгвістичними пам'ятками перейденої сивої давнини.

Отже, як і все живе на світі, змінюється й мова живого народу. Розмовляти сучасною мовою свого народу, мати високий рівень культури власної мови – це не тільки показник інтелектуального розвитку особи, але й її обов'язок.

Б. А. Давидович

Культура мовлення – це правильність,
точність, виразність мовлення.

ПРО “ЛАРІСУ”, “ТИТЯНУ”,
“ВАНЬКУ” ТА ІНШИХ
(Із циклу “Бесіди про культуру
української мови”.)

Прикро дивує мене, коли хтось із українців називає себе Александром (замість “Олександр”), Тихоном (замість “Тихін”), Валерієм (“Валерій”), Прасковією (“Параска”), Альоною (“Олена”), і т.п.

Якось телефонує мені мій університетський товариш, нині вчитель-філолог: «Це Юр Палич турбує тебе, друже!» Що за Юр? Який Палич? Не відразу й второпав. Аж за хвилину дійшло, що це ж Юрко, Юрій Павлович! Хто-хто, а він мав би пам'ятати ще з студентських років про **фонетичний принцип** української мови: «як пишемо, так і говоримо» (і навпаки). Це, звичайно, стосується і вимови власних імен людей. Коли сусідка звертається до своєї дочки «Ларіса», то кожного разу хочеться їй нагадати, що цим милозвучним іменем, що по-грецьки означає «чайка», була названа батьками дівчинка, яка згодом здобула світову славу під псевдонімом Лесі Українки. Тільки ж звалася вона не Ларісою, а по-українськи правильно – Ларисою.

До речі, «Лєся» - скорочений варіант «Лариси» або «Олександри». Чи не під авторитетним впливом імені видатної української поетеси це ймення широко вживається як самостійне і цілком «законне», тобто може бути записаним у свідоцтві про народження, в паспорті. Хоч і відомі випадки, коли деякі конторні «блюстителі» категорично відхиляють таку можливість. А от «Ларіса» запишуть і не скривляться! Або – «Титяна», як було зазначено в метриці однієї з моїх учениць. Пригадую, як ламали голови учителі, виписуючи їй атестат зрілості! Адже доведеться цій дівчині, заповнюючи численні анкети, посвідчення, інші «бомаги», якими аж кишить наша Україна – спадкоємець

бюрократичної системи, все життя узгоджуватиме грамотне «е» з малокультурним «и». , все життя узгоджуватиме грамотне «е» з малокультурним «и». Не завагалася казенна рука записати в метричну посвідку, а згодом у шкільну документацію ім'я іншої школярки – «Альона», хоча по-українськи мало бути – «Олена».

Пам'ятаю, як наймення своєї старшої дочки я «вибивав» з великими труднощами, змушений вступити в тривалу й ганебну дискусію з працівниками Вінницького міського загсу, які наполягали на «єдинственно возможном варианте» - «Наталія», тоді як нам з дружиною більше до душі було – «Наталя».

«Твоє ім'я – твій друг», - писав Іван Глинський. Але як часто ми самі ображаємо цих своїх друзів, називаючи себе: «Вадік», «Павлік», «Лєна», «Света», «Андрей», «Мітя», «Міша», «Алег», «Ксюша», «Льоша», і т.п... Де-де, а в ніжній українській мові вистачає і своїх розмовних та пестливих форм! Хоча б для імені Іван: «Іванко», «Іванчик», «Івась», «Івасик», «Івашок», «Іваночко»... Як писала Ліна Костенко у вірші, присвяченому українському кіноакторові Іванові Миколайчуку: «Іваночку! Чекає кіноплівка...»

На різних мовах українське ім'я «Іванкові» звучить по-різному: «Ванюше», «Ясеві», «Джонови», «Жанові», «Хуанові», «Юнасу», «Ованесу», і т.п. І кожне ім'я служить відповідно: одне – росіянам, друге – білорусам, третє – англійцям, четверте – французам і т. д.

А. Бортняк

